

Ibrahim ibn Yaqub, el jueu de Turtuixa que va descobrir Europa

La història està plena de personatges extraordinaris que han quedat eclipsats pels grans noms dels reis, els conqueridors i els emperadors. Un d'ells és Ibrahim ibn Yaqub al-Turtuixí, o Abraham ben Yaacov, un jueu nascut a la Turtuixa andalusina del segle X que va recórrer Europa quan encara no existien ni Alemanya, ni Polònia, ni Txèquia tal com les entenem avui.

La seua figura m'ha despertat una curiositat especial arran de la recerca i divulgació que van dur a terme Oriol Gracià i Jordi Arrufat. Com podia un home nascut a la desembocadura de l'Ebre convertir-se en una de les fonts més importants per conèixer l'Europa central i oriental de fa més de mil anys? Com és possible que les primeres notícies escrites sobre llocs tan rellevants com Praga o Cracòvia ens hagin arribat gràcies a un viatger turtuixí?

Les fonts coincideixen que la seua família era originària de Turtuixa, integrada llavors al Califat Omeia de Qurtuva. Algunes referències el presenten com a jueu, mentre que altres historiadors han suggerit que podria haver estat un musulmà d'origen jueu. Fins i tot l'historiador Bernard

Lewis assenyalava que la qüestió continua oberta. Siga com siga, era un home reconegut pels seus coneixements en geografia, medicina i ciència, qualitats que el van portar a la cort del califa Al-Hakam II.

Entre els anys 961 i 965, segons les diverses interpretacions cronològiques, va emprendre un viatge excepcional per l'Europa occidental i central. Tot apunta que actuava com a comerciant, probablement vinculat als grans circuits comercials de l'època, però nombrosos estudiosos consideren que també desenvolupava funcions diplomàtiques i d'observació política al servei del califat cordovès.

El seu itinerari el va conduir fins als territoris governats per Otó I, emperador del Sacre Imperi Romanogermànic, amb qui hauria estat rebut en audiència. Va travessar ciutats com Utrecht, Magúncia i Fulda, va visitar Bohèmia i les terres eslaviques, i va arribar a descriure amb gran precisió espais comercials i polítics que avui formen part d'Alemanya, Polònia, Txèquia i altres països de l'Europa central.

La importància del seu testimoni és extraordinària. Ibrahim ibn Ya-

qub és el primer autor conegut que esmenta per escrit la ciutat de Praga i la seua comunitat jueva. També ofereix una de les primeres descripcions fiables de Cracòvia, que identifica com un centre comercial de primer ordre situat dins l'àrea d'influència del ducat de Bohèmia. Per als historiadors polonesos, les seues observacions constitueixen una de les fonts essencials per a conèixer l'estat governat per Mieszko I, considerat el primer governant històric de Polònia.

Les seues anotacions no es limiten als eslaus. També descriu els vikings establerts a Hedeby, importants fortificacions dels pobles eslaus de la costa bàltica i diversos nuclis que acabarien convertint-se en centres polítics rellevants de l'Europa medieval. El seu relat és especialment valuós perquè combina la mirada d'un observador extern amb una notable capacitat d'anàlisi econòmica, social i geogràfica.

Malauradament, l'obra original no s'ha conservat. El relat del seu viatge, conegut habitualment com a Kitab al-Istibsar, es va perdre amb el pas dels segles. El que sabem avui procedeix dels fragments reproduïts

per autors posteriors, sobretot al-Bakrī en el seu *Llibre de camins i regnes* (*Kitab al-Masalik wa-l-Mamalik*), així com per al-Udhri i al-Qazwini. Gràcies a aquestes cites indirectes, els geògrafs i historiadors han pogut reconstruir bona part de les seues observacions.

La transcendència d'aquests textos ha fet que siguin objecte d'estudi en diversos països. El filòleg polonès Tadeusz Jan Kowalski va traduir les parts dedicades als pobles eslaus al polonès i al llatí. Posteriorment, l'arabista francès André Miquel va treballar els fragments referits a l'Europa occidental, i Marius Canard en va completar una traducció més extensa al francès.

El que més fascina d'Ibrahim ibn Yaqub és que la seua biografia desmunta moltes idees simplistes sobre l'edat mitjana. Lluny d'un continent aïllat i incomunicat, les seues experiències revelen una xarxa de relacions que unia la Mediterrània andalusina amb el cor d'Europa. Un jueu de Tortosa podia viatjar pels mercats eslaus, entrevistar-se amb l'emperador germànic, descriure assentaments vikings i transmetre aquesta informació a una de les



Emigdi Subirats
escriptor

corts més sofisticades del seu temps.

Potser per això la seua figura continua captivant més de mil anys després, perquè simbolitza una Europa de contactes, d'intercanvis i de fronteres permeables. Una Europa observada per un home que parlava diverses llengües, que es movia entre cultures diferents i que entenia el coneixement com una forma de viatge.

Quan llegim les seues descripcions de Praga, Cracòvia o les terres eslaviques, costa no sentir una certa admiració. Aquell viatger que va sortir de Turtuixa fa més d'un mil·lenni es va convertir, sense saber-ho, en un dels primers cronistes d'Europa. Potser també en un dels ciutadans més universals de la seua època nascut en actual terra catalana.